

ชุมชนสี่แยกบ้านแขก

รสสุคนธ์ อุดมศรี

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ในอดีตชุมชนสี่แยกบ้านแขกเป็นเพียงพื้นที่สวนสำหรับปลูกผลไม้ ไม่มีสิ่งก่อสร้างใดๆ จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เดินทางไปยังประเทศสิงคโปร์เพื่อดูความเจริญของบ้านเมือง เมื่อกลับมาได้ตระเวนตรวจตราตามหัวเมืองภาคใต้ และผ่านมายังเมืองปัตตานี ท่านได้เห็นสถาปัตยกรรมที่งดงาม จึงเชื้อเชิญช่างชาวมุสลิมที่มีฝีมือ ตลอดจนทายาทเจ้าเมืองให้เดินทางกลับมากรุงเทพฯ และได้ปันที่ดินส่วนตัวให้อาศัยอยู่บริเวณด้านหลังสวน ซึ่งต่อมากลายเป็นสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในปัจจุบัน

มุสลิมที่บ้านแขกนั้นเป็นกลุ่มช่างฝีมือหลวงที่มีความสามารถเรื่องการทำทอง ดีทอง ทำทองรูปพรรณ แกะลดลายลงยาฝังเพชรพลอย ทำให้มีการกระจายชุมชนแหล่งผลิตไปตามย่านต่างๆ มาทางตรอกศิลป์ที่เคยเป็นย่านเดิมของช่างแกะลดลายและช่างตีทองคำเปลว ไปจนถึงย่านวัดสุทัศน์ฯ ที่มีถนนดีทอง งานช่างทองกลายเป็นงานอาชีพของผู้คนภายในเมืองเก่าและกลายเป็นช่างทองหลวงรับราชการในพระบรมมหาราชวัง ตลอดจนสืบเนื่องไปรับราชการในกองษาปณยุคนั้นที่ครั้งยังทำเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่รัฐบาล

ชาวชุมชนมุสลิมแห่งนี้ ต่อมาเรียกว่า 'บ้านแขก' หรือ 'ก๊กสมเด็จ' เพราะเป็นสถานที่รวมผู้คนชาวมุสลิมไว้มากมาย กระทั่งก่อเกิดเป็นชุมชนบ้านแขก ตั้งติดกับชุมชนบ้านสมเด็จและชุมชนบางไส้ไก่ (จากประเทศลาว) จนกลายเป็นย่านที่รวมผู้คนหลากหลายศาสนาและวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน และอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเสมอมา (পিখ্যা তপসুথর, 2566: ออนไลน์)

ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

สมาชิกในชุมชนสี่แยกบ้านแขกส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม อาชีพของคนในชุมชน ได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ ประธานชุมชนคือ นางสาวมณีนรัตน์ ขจรกาญจนรักษ์

สถานที่ตั้ง

ชุมชนสี่แยกบ้านแขกตั้งอยู่ในแขวงหิรัญรูจี มีพื้นที่ 11 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้

- ทิศเหนือ ติดกับซอยโรงรับจำนำสี่แยกบ้านแขก
- ทิศใต้ ติดถนนประชาธิปไตย
- ทิศตะวันออก ติดถนนอิสราภาพ
- ทิศตะวันตก ติดกับชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ

สถานที่สำคัญของชุมชน

1. คริสต์จักรแสงสว่าง แบบติสต์

เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน และเป็นศูนย์บริการธนบุรีที่มีงานบริการประชาชนหลายรูปแบบ เช่น

- บริการสอนภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และภาษาจีน
- บริการสอนตัดเย็บเสื้อผ้า
- สอนดนตรี
- บริการอนามัยชุมชน
- บริการสถานเลี้ยงเด็กกลางวัน

สถานที่ตั้ง 689 ซอย อีสราภาพ 9 แขวง หิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

โทรศัพท์: 02 466 9995

2. มูลนิธิพุทธสมาคม ปทุมรังสี

เป็นอาคารสร้างเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีน มีศาลเจ้า 2 แห่ง ด้านข้างมีสถานีนามายที่ให้บริการดูแลรักษาสุขภาพของคนในชุมชนเพื่อการกุศล และในเดือนสิงหาคมของทุกปีจะมีเทศกาลทิ้งกระจาด

สถานที่ตั้ง 679/1 ซอย อีสราภาพ 9 แขวง หิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

โทรศัพท์: 02 465 1175

3. วัดหิรัญรูจี

วัดหิรัญรูจีเดิมชื่อ "วัดน้อย" สร้างในสมัยกรุงธนบุรี ประมาณปีพุทธศักราช 2321 โดยเจ้าขรัวเงิน พระชนกของกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี พระมเหสีในรัชกาลที่ 2 ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระยาอนุชิตได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ แล้วถวายเป็นพระอารามหลวง เมื่อปีพุทธศักราช 2397 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามว่า "วัดหิรัญรูจี" และโปรดให้หล่อพระพุทธรูปด้วยเงินทั้งองค์ ปางมารวิชัยประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถเพื่อเป็นพระพุทธรูปประจำวัด

สถานที่ตั้ง

วัดหิรัญรูจีเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 122 ถนนอินทรพิทักษ์ แขวง หิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีที่ดินที่ตั้งวัด เนื้อที่ 13 ไร่ 2 งาน 40 ตารางวา

สิ่งสำคัญภายในวัด

1. พระอุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ลักษณะศิลปะไทยผสมจีน หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ หน้าบันปูนปั้นลายรูปดอกไม้และนก มีมุขขวางด้านหน้าแบบเก๋งจีน มีพัทธสีมาติดผนังพระอุโบสถด้านนอก ได้รับการปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ 4

2. พระประธาน ในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปิดทอง ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 2 ศอก 22 นิ้ว มีพระอัครสาวกซ้ายขวา

3. พระวิหาร เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ลักษณะทรงไทย หลังคาลด 2 ชั้น ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์

4. พระเจดีย์ ลักษณะทรงกลม อยู่หลังพระอุโบสถ สร้างปีพุทธศักราช 2560 และพระเจดีย์ 6 องค์ เป็นพระเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง อยู่มุมกำแพงแก้ว

5. หลวงพ่อดำ เป็นพระพุทธรูปหล่อปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 2 ศอก 15 นิ้ว ประดิษฐานในศาลาหลังพระอุโบสถ สร้างเมื่อปีพุทธศักราช 2515

6. หอระฆัง เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ลักษณะทรงปราสาทจัตุรมุข

เทศกาลงานประเพณี

ในพื้นที่มีประชาชนที่นับถือทั้งศาสนาพุทธและคริสต์ จึงมีกิจกรรมที่หลากหลายตามวันสำคัญต่างๆ ดังนี้

1. ศาสนาพุทธ

ชาวพุทธมีการจัดงานในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ฯลฯ มีการทำบุญ เวียนเทียน และเทศน์มหาชาติ สำหรับชาวพุทธเชื้อสายจีน มีพิธีเจ้าเข้าทรง คนจีนมีความเชื่อว่าเทพเจ้ามีทั้งหมด 8 องค์และมีอาจารย์ของเทพเจ้าอีก 1 องค์ชื่อ "เหล่าโจว" นอกจากนี้ยังมีประเพณีทั้งกระจาด และ เทศกาลกินเจ

2. ศาสนาคริสต์

การนับถือศาสนาคริสต์เป็นนิกายโปรเตสแตนต์ จะมีการจัดงานใหญ่คือ เทศกาลอีสเตอร์ ซึ่งจะอยู่ ช่วงเดือนมีนาคม และยังมีการจัดงานวันสำคัญที่จัดกิจกรรมพิเศษให้กับเด็ก เช่น งานวันเด็ก งานวันแม่ งานวันพ่อ และงานวันปีใหม่ ฯลฯ

องค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้าน

ตะกร้าหวายเทียม

นางสาวมณีนรัตน์ ขจรกาญจนรักษ์ ซึ่งเป็นประธานชุมชนสี่แยกบ้านแขก ได้นำภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจักสานลวดลายต่างๆ มาประกอบกับการใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ และเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านการจักสานสืบทอดไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป

หวายเทียม

หวายเทียมเป็นวัสดุสังเคราะห์ที่ทำจากพลาสติกประเภทโพลิเอทิลีน (PE) ใช้สำหรับผลิตเฟอร์นิเจอร์กลางแจ้ง เช่น บริเวณระเบียงหรือลานนอกบ้าน โดยมีคุณสมบัติคล้ายหวายธรรมชาติ แต่ทนทานกว่าต่อทุกสภาพอากาศ ทั้งแดด ฝน และความชื้น (Nagaa Design, 2560: ออนไลน์)

ลักษณะเด่น

- ผลิตจากพลาสติกสังเคราะห์ให้มีรูปลักษณะคล้ายหวายแท้
- ทนแดด ทนฝน ไม่เสื่อมสลายง่าย
- กันน้ำ และไม่ดูดความชื้น
- สีไม่หลุดลอก เพราะย้อมสีในขั้นตอนการผลิต
- จึงเหมาะสำหรับใช้งานกลางแจ้งและทุกสภาพอากาศ.

ความแตกต่างระหว่าง "หวายแท้" กับ "หวายเทียม"

หัวข้อเปรียบเทียบ	หวายแท้	หวายเทียม
วัสดุ	วัสดุธรรมชาติ จากต้นหวาย	วัสดุสังเคราะห์ เช่น พลาสติก PE
ความทนทาน	เสื่อมสภาพตามกาลเวลา ทนชื้นได้น้อย	ทนแดด ทนฝน ทนชื้น ไม่ผุง่าย
รูปลักษณะ	ให้ความรู้สึกเป็นธรรมชาติ	ทำเลียนแบบหวายแท้ได้ใกล้เคียงมาก
น้ำหนัก	เบา	หนักกว่าหวายแท้เล็กน้อย
การดูแลรักษา	ต้องระวังเรื่องความชื้นและแมลง	ดูแลง่าย แค่เช็ดทำความสะอาด
สี	มักต้องทาสีเพิ่มเติม	สีฝังในเนื้อวัสดุ ไม่หลุดลอกง่าย
ราคา	อาจแพงกว่า ขึ้นอยู่กับคุณภาพ	มักมีราคาถูกกว่าและผลิตได้จำนวนมาก
การใช้งาน	นิยมใช้ในเฟอร์นิเจอร์ภายในหรือที่ร่ม	เหมาะกับการใช้งานกลางแจ้ง

สรุป

หวายแท้ให้ความรู้สึกเป็นธรรมชาติและมีเสน่ห์แบบดั้งเดิม เหมาะกับงานฝีมือหรือตกแต่งภายใน ส่วนหวายเทียมเหมาะกับการใช้งานภายนอก เพราะทนต่อสภาพอากาศและดูแลง่าย จึงเป็นทางเลือกที่นิยมในเฟอร์นิเจอร์กลางแจ้งหรือสินค้าทำมือที่ต้องการความทนทาน (Nagaa Design, 2563: ออนไลน์)

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำตะกร้าหวายเทียม

โครงตะกร้าสำเร็จรูป

เส้นหวายเทียม

เหล็กแหลม

กรรไกร

น้ำยาเคลือบเงา

ขั้นตอนการทำตะกร้าหวายเทียม

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมโครงตะกร้า

ตรวจสอบให้แน่ใจว่าโครงตะกร้าอยู่ในสภาพดี ไม่มีรอยแตกหรือรอยต่อที่อาจทำให้เส้นหวายเทียมเสียหาย

ขั้นตอนที่ 2 สานเส้นหวายเทียมรอบโครงตะกร้า

- เริ่มต้นโดยสานเส้นหวายเทียมรอบฐานของโครงตะกร้า

- สานเส้นหวายเทียมให้แน่นและสม่ำเสมอ

- เลือกลายสานที่ต้องการ มีหลายลายให้เลือก เช่น ลายตาราง ลายดอก ลายขัด ลายสลับ ลายหัวใจ ฯลฯ

ขั้นตอนที่ 3: ตัดแต่งเส้นหวายเทียม

- เมื่อสานเสร็จแล้ว ตัดแต่งเส้นหวายเทียมที่เกินออก
- จากนั้นพ่นหรือทาแชล็คให้เคลือบตะกร้าจักสาน (ขั้นตอนนี้เพื่อเพิ่มความทนทานและยืดอายุการใช้งานของตะกร้าหวายเทียม)
- พ่นหรือทาทิ้งไว้ 3 ชั่วโมงให้แห้ง

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญานี้สามารถนำไปสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน มีการพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์มีลวดลายหลากหลายแบบ พร้อมทั้งเพิ่มงานผ้าเข้ามาประกอบให้ตัวผลิตภัณฑ์นั้นๆ มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น และกำลังพัฒนาในส่วนลายเอกลักษณ์ของชุมชน การทำตะกร้าหวายเทียม สามารถสร้างรายได้และอาชีพให้แก่ผู้ที่อยู่ในชุมชน และเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

สรุป

ชุมชนสี่แยกบ้านแขกเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา ทั้งอิสลาม พุทธ และคริสต์ ที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีสถานที่สำคัญทางศาสนาที่แสดงถึงความหลากหลายทางความเชื่อ และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างการทำตะกร้าหวายเทียมที่สร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจและมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง :

ความต่างที่ต้องรู้ระหว่างหวายแท้กับหวายเทียม. (2562, 23 มกราคม). Nagaa Design.

https://nagaadesign.com/หวายแท้-หวายเทียม/?srsltid=AfmBOopkUnB_H3Z9inbCI9ts6f-ZccNdHKUVXU3fRSqdWHIW6jAnVxvy

ปพิชญา พับสมุทร. (2566, 17 มีนาคม). สี่แยกบ้านแขก. วิถีชุมชน.

<https://wikicomunity.sac.or.th/community/508>

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (2550). การศึกษาองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

วัดหิรัญรูจี. (2564). ใน กรมการศาสนา, พระอารามหลวง เล่ม 1. (หน้า 169-171). กรมการศาสนา.

สุธาน บัวใหญ่. (2558, 17 สิงหาคม). สี่แยกบ้านแขก...ลมหายใจหลายวัฒนธรรม. สารคดี.

<https://www.sarakadee.com/2015/08/17/สี่แยกบ้านแขก/>

หวายเทียมคืออะไร. (2560, 18 พฤศจิกายน). Nagaa Design. https://nagaadesign.com/หวายเทียมคืออะไร/?srsltid=AfmBOormet441nNv1z6cMTuEZ0EbwwiKEYN8C_sel-UMsj2JgZxw8Hrn